

החסרונות בהסדר זה היו :

- (1) לא נבדק במידה מספקת, אם אפשר לוודא את המלאי, שעליו חל תשלום זה ;
- (2) אם הכוונה הייתה לכלול בנדר ההסדר החדש את המלאי הנמצא אצל הסוחרים, הרי מן הצורך היה לקבוע את המלאי לפני פרסום הצו או מיד עם פרסומו ;
- (3) הביצוע נדחה לזמן ממושך.

עקב חסרונות אלו תוצאות הפעולה היו מינימאליות. מן הצורך היה להבטיח לפני פרסום הצו הראשון או מיד אחרי פרסומו הוצאת צו המסדיר את ספירתו והקפאתו של המלאי. (ראה להלן בפרק זה -תשלומי חובה: קרנות השוואה ומסי יתר, עמ' 97).

1. פגיעה בחוק או בעקרונות החסכון והיעילות

ניירות ערך

הממשלה קנתה בחו"ל מניות של חברה מסחרית ישראלית, וחלק מהמניות האלה נשארו מופקדות בבנק בחו"ל. העובדה, שמניות אלה לא נמצאו בטיפולם הישיר של האחראים, הביאה לידי כך, שהממשלה לא ניצלה את זכויותיה כבעלת מניות, בשעה שהחברה העניקה לבעלי המניות את הזכות לרכוש מניות נוספות.

ז. המלצות

הטיפול בקבלת סחורות

יש צורך דחוף בהוצאת תקנות המסדירות את הנוהג או את הטיפול בקבלת סחורות, בעיקר סחורות מחוץ לארץ, והקובעות במיוחד את האחריות המוטלת מבחינה זו על היחידה, שהזמינה את הסחורות.

כפי שהדין וחשבון הזה מראה, רבו המקרים שבהם נתבררה רשלנות והזנחה ניכרת בטיפול בסחורות, שהגיעו מחוץ לארץ. לעתים קרובות העלתה הביקורת, שהסחורה נשארה זמן ממושך מדי בנמל; שהארגונים לא נפתחו במשך חודשים; ושהאחראים לא דאגו לדרוש במועד מן הספקים ומחברות הביטוח את הפיצויים במידה שאפשר היה לדרשם. התקנון לענייני כספים ומשק, שהאוצר הוציא ב-15.12.53, יכשר לשפר את המצב, במידה שהדבר נוגע למחסנאי. התקנון כולל תקנות ברורות על החובות של המחסנאים אחרי שהסחורה הגיעה למחסן. אולם לא די בזה. מן הצורך הוא - כפי שמקובל במשק הפרטי - שהיחידה המזמינה תהיה אחראית לכך שהסחורה, מיד לאחר שהגיעה, תזכה לטיפול הדרוש; אף כי פעולת המחסנאי תהיה כאן פעולה מסייעת וחשובה, הרי אינה יכולה לבוא במקומה של פעולת היחידה המזמינה.

כיוון שהמדובר הוא במקרים שנקבעו במספר משרדים ממשלתיים, מן הצורך, שהאוצר יוציא תקנות המחייבות את כל המשרדים, (ראה גם במקומות הבאים בדו"ח זה: במשרד הבריאות, עמ' 109; במשרד הסעד, עמ' 115; במשרד העבודה-אגף השיכון, עמ' 119; במשרד התחבורה-שדה התעופה לוד, עמ' 123).

2. החשב הכללי

א. מפעולות הביקורת.

- (1). החוליה הקבועה של משרדנו באגף החשב הכללי המשיכה לבדוק את החשבונות והמסמכים הן מבחינה חשבונית והן במגמה לבדוק את הפעולות במסגרת התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח. בוקרו חשבונות עובר ושב (מקדמות ופקדונות), הערביות, ההלוואות לסוגיהן, משכורות עובדי המדינה, הדוחות הכספיים השנתיים והמאזנים שהופיעו בשנת הדו"ח.
- (2). טיפלנו בין היתר במקרים של זקיפת הכנסה או הוצאה לסעיפי תקציב לא מתאימים ובשאלת מיון הכנסות ממגביות וכדומה; בעקבות המלצותינו נקט החשב הכללי צעדים לתיקון הליקויים האלה.
- (3). פיקוח על עבודות בנייה וסלילה

בביצוע עבודות בנייה (כגון בנייני משרדים, בתי חולים, שיכוני עולים) או סלילת כבישים על

חשבון תקציב המדינה שותפים על פי רוב שלושה גורמים: המשרד שבשבילו ומתקציבו מבצעים את העבודה; האגף הטכני (בעיקר מ.ע.צ. או אגף השיכון), שעליו לערוך את התכנית ולעשות את החוזה עם הקבלן, והמפקח על ביצוע העבודה וטיבה; וגוברי המשרדים או החשב הכללי האחראים לביצוע התשלומים המגיעים לקבלנים.

ביקורתנו העלתה, ששורת אי בהירות בחלוקת התפקידים והאחריות בין שלושת הגורמים האלה, במיוחד בקשר לשאלות הבאות: באיזו מידה מגיעה למשרד, שבשבילו מבצעים את העבודה, השפעה על תוכן החוזה? מי בודק, אם נתמלאו התנאים, שבהם מותנה ביצוע התשלומים? האם בדקו די הצורך, אם יש מקום לדרוש פיצויים מקבלן, כיוון שלא מילא אחרי תנאי החוזה בקשר לזמן או לטיב העבודה?

מן הצורך לקבוע הסדר, שבאופן ברור וקבוע ייעד לכל גורם את התפקיד והאחריות שלו. הסדר מבוסס ויסודי אפשר להשיגו רק בדרך של הפעלת ועדה, שבה צריכים להיות מיוצגים החשב הכללי, מ.ע.צ., אגף השיכון ואחד מהמשרדים, שבעבורם מבוצעות הרבה עבודות בנייה או סלילה. רצוי היה, שהחשב הכללי יהיה היוזם להרכבת ועדה כגון זו.

ב. ליקויים שלא תוקנו או לא הוסברו כראוי

(1) רישום הוצאות נסיעה של עובדי מדינה לחוץ לארץ

בחוות הדעת מס. 3 של מבקר המדינה על נסיעות שליחים לחוץ לארץ (נובמבר 1950) הודגש הצורך בהסדר המבטיח, שכל עובד מדינה הנוסע לחוץ לארץ יגיש עם שובו דו"ח על הוצאותיו ושהדוחות ייבדקו על נכונותם (חוות דעת מס. 3, עמ' 10, ז). בשנים, שעברו מאז, הונהגו הסדרים, לפיהם נרשמים כל התשלומים הכרוכים בנסיעות לחוץ לארץ בכרטיסיהם האישיים של הנוסעים לחוץ לארץ כדי לאפשר את הביקורת על הגשת דו"ח ההוצאות. ביקורתנו בשנה הנסקרת העלתה, שהסדר בדרך כלל נאות, אך טרם השיג את מטרתו. בביקורת נסיונית של פרטי הרישומים בחודש יוני 1953 קבענו מספר ניכר של מקרים, שפקידים יצאו וחזרו בשנת 1952/53, ולא הגישו את חשבונותיהם עד 31 במאי 1953.

(2) רישום הוצאות לפני תשלומן

מתוך עיון בספר משלוח המחאות מתברר, שבתקופה שבין 1.4.53 לבין 19.6.53 שלח החשב הכללי לביצוע תשלומים כמה מאות המחאות הנושאות את התאריך 31.3.53 או תאריך מוקדם יותר. המחאות מסוג זה הסתכמו לסכום העולה על 450,000 ל"י. שיטה זו, שמטרתה לאפשר, שתשלומים אלה ייחשבו לחובת התקציב של שנת הכספים הקודמת, סותרת את עקרונות ביצוע התקציב.

ג. פגיעה בחוק או בעקרונות החסכון והיעילות

מתן הלוואה

בין יולי 1951 ובין נובמבר 1952 נתן האוצר לסולל בונה הלוואה של - 650,000 ל"י מתקציב הפיתוח לשם הפעלתם של שני בתי חרושת ולפיתוחם בלא שנחתם לפני מתן הלוואה הסכם הקובע את התנאים. עוד בסוף יוני 1953 העלתה הביקורת, שעדיין לא נערך חוזה על הלוואה זו, כנראה משום שעוד לא יכלו להגיע לידי הסכם על תנאים מסוימים בחוזה.

3. מס - הכנסה

מפעולות הביקורת

א. ביקורתנו הקיפה את בדיקת הקופות ומערכת החשבונות ובעיקר את דרכי השומה לסוגי נישור-מים מסוימים במגמה לגלות את שורשי הליקויים המיוחדים להם (עין להלן). כן עסקה הביקורת בבעיות רישום, גבייה וביצוע הוראות החוק.